

77. Проблема людини в філософських розмислах Г. Сковороди.

Що стосується вчення про людину, то Сковорода прославляє людину "малих бажань" і обмежені матеріальні потреби. Вже в байках звучить один з його головних філософських принципів. Його суть складається у визнанні законними і природними тільки тих потреб і прагнень людини, які відповідають природній, а не соціальній відмінності людей.

Формально філософська система Сковороди укладається в один рядок. Основа цієї системи полягає в існуванні "**двох натур**" і "**трьох світів**". Розшифровка існування "двох натур" слідує безпосередньо з трактату "Про Бога": "...Весь світ складається з двох натур: одна - видима, друга - невидима. Видима натура зветься твар, а невидима - Бог. . у стародавніх [людей] Бог звався "розум всесвітній". Йому в них були різні імена: натура, буття речей, вічність, час, доля, необхідність, фортуна та ін. А в християн найвідоміші йому імена такі: дух, Господь, цар, отець, розум, істина. . Що ж до видимої натури, то їй також не одне ім'я, наприклад: речовина чи матерія, земля, плоть, тінь та ін. ...".

Питання про Бога, який складає першооснову усього суцього - "вищу всіх причин причину", внутрішню причину розвитку всього світу, є одним з основних питань в філософській системі Сковороди.

Щодо "трьох світів" :

Першим і головним світом у Сковороди є весь Всесвіт - макрокосм. Макрокосм включає в себе все народжене в цьому великому світі, складеному з паралельних незліченних світів. У цьому світі немає ні початку, ні кінця - він вічний і безмежний. Метою пізнання цього світу є не опис окремих предметів, а розкриття їх невидимої натури - збагнення їх внутрішнього значення, бо через внутрішню суть окремих речей можна досягнути "таємні пружини розвитку всього Всесвіту". При цьому Сковорода вважає, що внутрішня невидима суть речей завжди пов'язана з видимою через зовнішню форму, яка визначається мірою, ритмом, симетрією, пропорцією.

Другим з "трьох світів" є малий світ - мікрокосм - світ людини.

Згідно з представленнями Сковороди, все, що здійснюється в світі - макрокосмі, знаходить своє завершення в людині - мікрокосмі. З позицій вчення Сковороди можливості пізнання світу людиною нічим не обмежені. Прагнення людини до пізнання ототожнюється з прагненням людини до Бога без посередників, бо Богом є сама природа, а людина - її витвір, - пізнаючи Бога - пізнає самого себе. У цьому значенні Сковорода заперечує агностицизм - вчення про непізнаваність світу.

Дуже тонким моментом у вченні Сковороди про людину є той факт, що він не зв'язує множення людиною своїх пізнань із зростанням матеріальних потреб, задовільнення яких розуміється як досягнення людського щастя. Швидше навпаки: чим краще людина пізнає саму себе і оточуючий її світ, тим розумніше і скромніше повинні бути її потреби.

Третім - з існуючих "трьох світів" - є символічний світ, що ототожнюється Сковородою з Біблією.

Застосовуючи філософію двох натур і трьох світів до людини, Сковорода робить висновок, що людина здійснює прекрасні вчинки і щаслива тільки тоді, коли вона погодить свою поведінку і образ життя зі своїми природними схильностями.

78. Форми суспільної свідомості.

Суспільною свідомістю називається така система почуттів, поглядів, теорій та ідей, які безпосередньо відображаються у соціальному бутті.

Розрізняють такі форми суспільної свідомості:

Політична – це система певних ідей, яка собою відображає класові відносини, між націями і державами, а також відношень до влади. Її ідеї в основному лежать у поведінці тих чи інших класів суспільства, суспільних груп та особистостей. Найважливішим елементом цієї політичної системи є держава, яка у свою чергу захищає свій устрій, регулює економіку країни, відстоює державні інтереси на міжнародній світовій арені. Її влада втілюється за допомоги демократичного або тоталітарного режиму. У політичній свідомості можна виділити низку функцій: пізнавальну, інформаційну, оцінювальну, регулятивну, мобілізаційну.

Правова – виражається перш за все у відношенні людини до права, знання міри і поведінки самих же людей з позиції законності чи протизаконності. У такому випадку виробляються два підходи щодо розуміння сутності права як такого. Перший називається традиційним або як і ще кажуть – заборонний, другий – ліберальний, тому що його опорою є природне право і особистісна свобода. Цей підхід уподібнює право на ряду із законом, тобто зводом певних регулюючих правил, забороною, а також санкцій, які накладаються в результаті їх порушення. Ще до XVIII століття вона вважалася загальноприйнятою концепцією. Проте у другій половині XVII століття починає формуватися ліберальна правова концепція, яка заснована на праві людського життя, її власності, безпеці свободи совісті і слова людини. Правова держава втілює дотримання прав і свобод особистості, закону, розділення гілок влади: законодавчої, виконавчої і судової. Правова свідомість може бути заснованою на життєвому досвіді як буденна, в тому числі теоретично – на розумінні сутності, можливостей та відповідних меж права.

Моральна – система правил і норм, які регулюють людську поведінку, що склалася історично. Виявляється вона найбільше у людських взаємовідносинах (сімя, колектив, народ, батьківщина). В її основі лежить почуття відповідальності людини за свої вчинки перед суспільством і самим собою.

Естетична – висловлена перш за все у сучасному мистецтві, є відображенням суспільного буття але у формі таких би мовити художніх образів. В естетиці можна зустріти безліч теорій творення мистецтва:

- теорія гри;
- теорія магії
- теорія праці

Релігійна – це різновид фантастичної реальності, відображення якої тісно пов'язане з вірою у щось надприродне, тобто Абсолюта, Вищого Розуму.

79. Трудова теорія походження свідомості.

Трудову концепцію або концепцію походження свідомості внаслідок розвитку праці враховують археологія та антропологія, і вона нібито має з їх боку численні підтвердження. Але багато чого при цьому все одно залишається незрозумілим. Наприклад, найдавніші кам'яні знаряддя праці відстоять від нас у часі на 2,5 млн років. Але справді помітні прояви людської свідомості, пов'язані із спеціальними похованнями людей, наскальними малюнками та ін., з'являються в інтервалі 100 -35 тис. років тому.

Отже, "трудова теорія" не пояснює, чому при наявності "праці із знаряддями" історичний процес формування свідомості був фактично або взагалі відсутній, або загальмований на дуже тривалий час.

Справедливі також зауваження, згідно з якими саме виготовлення знарядь праці потребувало досить розвиненого інтелекту. З іншого боку, зв'язок мислення та пізнання з технологіями людської праці досить очевидний. Отже, зв'язок є, але чи є він визначальний з боку праці щодо свідомості? Напевно, він складніший, багатофакторний та неоднозначний. По сьогоднішній день всі спроби прилучити розвинених тварин до стабільних дій із елементарними допоміжними засобами діяльності не дали позитивних результатів; а головне те, що у тварин не формується предметне сприйняття дійсності. Це свідчить про те, що задля того, щоби діяльність із знаряддями привела до формування розвиненої свідомості і культурно-історичного процесу, необхідно мати в наявності досить високо розвинений інтелект, або, хоча б, зародки свідомості. Виходить, що свідомість повинна ніби передувати своїй власній появі. Тому трудова концепція навіть у логічному плані залишається не коректною.

80. Етико-політичні вчення філософії Аристотеля.

Етика Арістотеля намагається допомогти людині усвідомити свою головну мету життя і діяльності і вирішити питання можливості виховання в державі громадян, бо поруч з політикою ця наука є важливою не лише для людини, а й цілого суспільства.

Визначаючи етичний аспект, Арістотель намагається розв'язати не тільки взаємовідносини особистості із суспільством, а й прагне віднайти можливі шляхи їхньої гармонійної взаємодії, звичайно з розумним обмеженням стихії егоїстичних потреб індивіда, його переорієнтацію на благо суспільства – це з однієї сторони, а з іншої – спільної дії держави заради благоустрою і розквіту громадян.

Арістотель вважає, що соціальна гармонія ні в якому разі не повинна придушувати інтереси особистості. Якщо людина є моральною, то спираючись на свій розум і волю, приводить себе до мети, бажань, потреб у співвідносності з державними інтересами. Тут мислитель помічає дуже важливу деталь: джерело людської моралі необхідно шукати саме у державних відносинах.

У вченні про щастя, Арістотель намагається внести безліч відділків для цього поняття. Щастя на його думку є особливим станом задоволення людини тим, що вона отримує як результат своєї добродійної діяльності. Виділяючи єдність моралі з щастям, філософ підкреслює, що досягнення вищого задоволення людини своїм життям залежить від її вчинків, дій. Головним щастям є інтелектуальна і моральна людська досконалість, її здоров'я із наявністю зовнішніх благ, активна позиція як громадянина, дружба.

На відміну від свого попередника Платона, Арістотель не визнає вродженого характеру добродійств, власне це дає йому поставити проблему моральної етики. Добродійність, як зазначає мислитель володіє ще крім того нормативним характером, тобто це не те, що дається людині від природи, власне те, що повинно бути виховане. Так як мораль заснована перш за все на волі і людському розумі. Саме тому Арістотель робить спроби виокремити добродійства, які він називає «діатонічними», тобто такі що пов'язані з частиною розумної душі. Розумна душа – це є мудрість, винахідливість, практичність. Крім того, він ще виділяє так звані «етичні» добродійства, якими є великодушність, справедливість, правдивість, поміркованість, мужність, спілкування. Арістотель говорить, що до визначення міри добродійності необхідно підходити дуже делікатно й обережно.

Крім вище згаданих концепцій, Арістотель розробляє вчення про дружбу. Дружба у античного філософа постає можливо як перший науковий дослід поставлення і вирішення проблеми відносин у суспільстві, між собою, у релігії. Він підкреслює важливу важливу високу ціннісну моральну дружбу, аналізуючи кількісні і якісні її параметри, пропонуючи свою класифікацію різних видів дружби.

Як вважає Арістотель дружба може бути заради насолоди, користі або ж добродійства.